

reformlara da teşebbüs etmiştir. Bunlar arasında, emri altındaki birlikleri yeni sisteme göre eğitmeyi planlaması ve kuvvetlerini ateşli silâhlarla donatması başta gelir. Ayrıca, kurduğu hazine ile Mısır'ın gelirini kontrolü altına almaya ve ticareti kendi lehine geliştirmeye çalışmıştır. Askerî ve iktisadî yönden güçlendikten sonra zengin kabilelerin ve nüfuzlu beylerin topraklarını eline geçirmiş, idareye doğrudan doğruya kendi tekeline almaya gayret etmiştir. Bütün bu hareketleriyle de Kavalalı Mehmed Ali Paşa döneminin âdeta bir zemin hazırlayıcısı olduğu söylenebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, *Mısır Mühimmesi*, VII, 193/417, 197/421, 345/758; VIII, vr. 50^a/202, 203, vr. 98^a^b/394-395, vr. 140^b/523; BA, MD, nr. 162, s. 260; Çeşmizâde, *Târih* (nşr. Bekir Kütükoğlu), İstanbul 1959, s. 63-69, 83-86; Şem'dânîzâde, *Mürî'ttevârih* (Aktepe), II/A, s. 96; II/B, s. 103-105; Vâsîf, *Târih*, II, 212-213, 215-217, 257; Cebertî, *Acâ'ibü'l-âşâr*, I, 430-434; Cevdet, *Târih*, I, 309-321; S. Luisigan, *A History of the Revolt of Aly Bey Against the Ottoman Porte*, London 1783; M. Savary, *Letters sur l'Egypte*, Paris 1786, II, 208-273; C. Volney, *Voyage en Egypte et en Syrie* (nşr. J. Gaulmeir), Paris 1959, s. 77-91, 256-259; A. L. Marsot, *Egypt in the Reign of Muhammed Ali*, Cambridge 1984, s. 10-16, 21, 41, 50, 61, 80, 100, 124-126; N. A. Koenig, "Ali Bey", *IA*, I, 316-318; G. Wiet, "Ali Bey", *Et*² (Ing.), I, 391-392.

FERİDUN EMECEN

ALİ BEY CAMİİ

Bulgaristan Karlova'da
XV. yüzyıla ait bir cami.

Karloğlu Ali Bey tarafından yaptırıldığı sanılmaktaydı. Ancak Ali Bey'in 801 (1398-99) tarihli vakfiyesinde Karlova'daki (Karlova) caminin adı geçmemektedir. Osman Keskiöğlu ve Taha Özaydın ise bu caminin Sultan Cem'in lalası Ali Bey tarafından 890'da (1485) yaptırıldığını ileri sürerler. Bu husus evvelce F. Babinger tarafından Karloğulları ailesi hakkında yapılan bir araştırmada da açıkça belirtilerek caminin yapılış tarihi ve kurucusunun adını veren bir kitâbesi bulunduğuna işaret edilmiştir. Bu duruma göre cami bir XV. yüzyıl sonu eseridir. 1877 Osmanlı-Rus Harbi'nde Ali Bey Camii tahribe uğramış, minaresi yıkılarak kiliseye çevrilmiş, sonra tekrar cami haline getirilmiştir; fakat Balkan Savaşı'nda camiye tekrar el konulmuş ve depo olarak kullanılmıştır. 1966'da gördüğümüzde ise şehrin ortasında bulunan cami kapalı idi ve içine girmek mümkün değildi.

Ali Bey Camii, her birinin etrafı ikişer tuğla ile çerçevesi muntazam iri kesme taşlardan yapılmıştır. Kare harimin üstünü sekizgen sağır kasnaklı bir kubbe örter. Son cemaat yeri sonradan yapılmıştır. Minaresi ise 1966'da yıkıldı. Caminin kible tarafında altı köşeli bir türbenin yerden ancak 1 m. kadar yüksek olan kalıntısı görülüyordu. E. Hakkı Ayverdi'nin Ali Bey'e ait olduğunu tahmin ettiği bu türbe onun görüşüne göre tamamlanmadan kalmıştır. Fakat Türkler Rumeli'den çekildiğinde yıkılmış olması da ihtimal dışı sayılamaz kanaatindeyiz.

BİBLİYOGRAFYA :

M. Tayyib Gökbiçgin, *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası*, İstanbul 1952, s. 394 ve sondaki vakfiyeler kısmı s. 226-227; Ayverdi, *Aurupa'da Osmanlı Mi'mârî eserleri IV*, s. 44-45; F. Babinger, "Beitraege zur Geschichte von Qarly-Eli, vornehmlich aus Osmanischen Quellen", *Eis Mnemen Spyridonos Lambrou*, Atina 1933, I, 140-149; aynı yazı, *Aufsaetze und Abhandlungen zur Geschichte Südosteuropas und der Levante*, München 1962, I, 370-377; Osman Keskiöğlu - Taha Özaydın, "Bulgaristan'da Türk-İslâm Eserleri", *VD*, XVII (1983), s. 116.

SEMAVİ EYİCE

ALİ b. BÜNDÂR es-SAYRAFI

(bk. SAYRAFI, Ali b. Bündâr).

ALİ b. CA'D

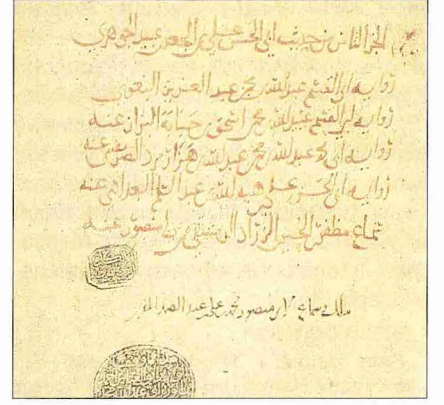
(علی بن الجمذ)

Ebü'l-Hasen Ali b. el-Ca'd el-Cevherî
(ö. 230/844-45)

Bağdatlı muhaddis.

Maden (cevher) ticaretiyle meşgul olduğu için el-Cevherî nisbesiyle tanınır. Bağdat'ta doğdu. İbn Ebû Zi'b, Süfyân es-Sevrî ve Mâlik b. Enes gibi muhaddislerden, özellikle de Şu'be b. Haccâc'dan hadis okudu. Bağdat muhaddisleri arasında Şu'be'nin hadislerini en iyi bilen kimse olarak tanınır. Buhârî, Ebû Dâvûd, Ebû Hâtîm, İbn Ebû'd-Dünyâ vb. muhaddisler kendisinden hadis rivayet ettiler. Kitaplarında yazılı olan bütün hadislerini ezberden okuturdu.

Kur'an'ın mahlûk olduğunu (bk. HALKU'L-KUR'ÂN) söyleyenlere karşı çıkamayacağını ifade etmesi, sahâbe ve seلفتen bazılarına dil uzatması sebebiyle Ahmed b. Hanbel gibi âlimler ondan hadis rivayet etmeyi uygun görmemişlerdir. Müslim, Ali b. Ca'd'ın güvenilir bir muhaddis olduğunu kabul ettiği halde

Ali b. Ca'd'ın *el-Hadîş* adlı cüzünün zahriyesi
(Köprülü Ktp., nr. 372/2, vr. 36^a)

Şahîh'ine onun hiçbir hadisini almamıştır. Buhârî onun Şu'be'den rivayet ettiği hadislerden on üçünü Şahîh'ine almış, Ebû Dâvûd da *es-Sünen*'inde bazı rivayetlerine yer vermiştir.

Ali b. Ca'd'dan en çok hadis rivayet eden talebesi Ebû'l-Kâsım el-Begavî, hocasının hadislerini *el-Ca'diyât* adıyla bir araya getirmiştir. *Müsned* adlı bir eseri Dârü'l-kütübü'l-Misriyye (hadis, nr. 2240) ve Zâhiriyye (hadis, nr. 625) kütüphanelerinde on üç cüz halinde bulunmaktadır. *el-Hadîş* adlı bir diğer eserinin sekiz ve dokuzuncu cüzleri ise Köprülü Kütüphanesi'ndedir (nr. 372/2, 3).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VI, 266; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XI, 360-366; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 399-400; a.m.f., *A'lâmü'n-nübelâ*, X, 459-468; *Tehzîbü't-Tehzîb*, VIII, 289-293; Sezgin, *GAS*, I, 105.

KEMAL SANDIKÇI

ALİ b. CA'FER

(bk. İBNÜ'L-KATTÂ' es-SIKILLI).

ALİ CÂFER KÜMBETİ

Kayseri'de
XIV. yüzyıla tarihlenen
bir türbe.

Kimin için yaptırıldığı bilinmemekte, sadece Ali Câfer adında, tarihî şahsiyeti meçhul bir kişiye izâfe edilmektedir. A. Gabriel, bu kümbetin 750 (1349-50) yılına doğru yapılmış olabileceğini bir ihtimal olarak ileri sürmüştü, birçokları da bu